

(p. 243). Het is zeer wenselijk dat dit uitmuntend proefschrift spoedig in boekvorm verschijnt.

Guy VAN KERCKHOVEN
(Brussel/Bochum)

POLITIEK EN WIJSGERIG ENGAGEMENT

Ludo Abicht, *Het lunapark en andere plekken. Autobiografisch materiaal*. Kapellen, Pelckmans, 2008, 239 blz., € 19,75 ISBN 978 90 289 4912 6

Alvast dit: de titel van dit boek is niet onjuist, maar dekt de lading van het boek niet. De auteur heeft het over een aantal plekken die in zijn niet meer zo korte leven – hij is al tweeënzeventig – een belangrijke rol hebben gespeeld, zodat we van de ondertitel kunnen zeggen dat die wél correct is: ‘autobiografisch materiaal’. De lezer krijgt echter met die hoofdtitel te weinig gegevens om te weten dat het hier om het leven van een politiek en wijsgerig geëngageerde man gaat, de ex-jezuïet, de communist en de vrijmetselaar, Ludo Abicht – iemand die we toch een uitzonderlijke Vlaming moeten noemen. Juist daarom zal de niet meer zo jonge Vlaamse lezer, die met het intellectuele klimaat van zijn land vertrouwd is, dit boek interessant vinden. Hij zal zich immers betrokken en thuis voelen. Ja, het is ook voor hem autobiografisch materiaal, en samen met hem ook materiaal voor de biografie van talrijke andere Vlamingen die in de tweede helft van de vorige eeuw, op de grens van katholicisme en vrijzinnigheid, het ideologische klimaat zowel hebben gekleurd als hebben ondergaan. Het is vanzelfsprekend dat nogal wat Vlamingen veel in Abichts verhaal zullen herkennen.

Waaruit bestaat Abichts verhaal? Het is geen verhaal van de eerste de beste. Na zijn middelbare school treedt hij binnen in de Vlaamse jezuïetenorde, krijgt daar tijdens het noviciaat de gebruikelijke strenge opleiding, want de orde is een soldateske orde. Niet alles is er wereldvreemd, want hij kan een deel van zijn vorming in het buitenland krijgen. Zijn verblijf in Nijmegen en München geeft hem de mogelijkheid om met een ‘andere’ wijze van denken kennis te maken en vooral om anderen te ontmoeten die meer van de wereld afweten. Een ander klimaat geeft aanleiding tot enige relativering en er ontstaat een verschuiving van het geloofsleven via een kritische filosofie naar het politieke, dat in die tijd onvermijdelijk de sporen draagt van de afrekening met het nazisme. Dit denkklimaat brengt hem ook in het marxistische vaarwater. De eerste stap naar wat hij later zijn militant atheïsme zal noemen, is het agnosticisme waarover hij het volgende schrijft: “Ik ontdekte dat heel veel gelovige denkers en mystici tot de conclusie gekomen waren dat je inderdaad het bestaan of niet-bestaan van een God of goden niet kan bewijzen, maar dat had hun geloofsovertuiging blijkbaar niet aangetast. Er was, gekoppeld aan die intellectuele twijfel, echter nog iets anders aan de gang: ik kwam met grote tegenzin tot de conclusie dat ik geen enkele behoefte meer voelde om die ‘sprong in het geloven’ (Kierkegaard) te maken. Het agnosticisme was ongemerkt in de keuze voor een leven ‘alsof God niet bestaat’ aan het evolueren, al had ik er niet het minste benul van

wat een dergelijke keuze concreet kon betekenen”(85). Nog voor zijn dertig jaar, verlaat Abicht de orde en krijgt hij via de bemiddeling van een professor Germanistik een aanstelling aan de University of New Brunswick in het Oosten van Canada, tegelijk het begin van vele jaren leven en werken in Noord-Amerika. Ludo Abicht wordt germanist en zou als dusdanig nog aan een aantal Amerikaanse universiteiten doceren, althans na een oponthoud in Gent bij Herman Uyttersprot en in Tübingen bij Ernst Bloch en na zijn promotie in 1971 aan de universiteit van Cincinnati (over Paul Adler, waarvoor hij Praag onderzoek doet).

Een conventionele universiteitsprofessor wordt Abicht echter niet. Veel meer dan wat hij aan de germanistiek en aan de wijsbegeerte heeft, verneemt de lezer welk politiek activisme hij in de Verenigde Staten weet te ontplooiën. De soldateske jezuïet ontpopt zich als een soldateske activist die uiteindelijk een communist met anarchistische trekjes zou worden. Geen actiegroep blijft hem onbekend: overal springt Abicht in de bres of op de barrières of zit hij in verzetcomités tot het allemaal teveel wordt en hij in 1984 naar Vlaanderen terugkomt om aan de Antwerpse Hogeschool filosofie te doceren, zonder uiteraard aan het politieke activisme te verzaken.

In Antwerpen ontplooit hij een nieuw studieterrein – weliswaar in aansluiting bij zijn studie in de letteren – het Jodendom in de Scheldestad. Dit belet hem echter niet te militeren voor de rechten van de Palestijnen in hun eigen land dat door de voornamelijk Oosteuropese joodse kolonisering is opgeheven om Israël te worden. Ook daarvoor trekt de immer agerende filosoof naar het bezette Palestina om er de stand van zaken te bekijken, om er op de onwil van de joden te stuiten, maar om tegelijk begrip op te brengen voor een modern ‘Judea’, een land der joden en een toevluchtsoord na de Holocaust.

In Vlaanderen blijft Abicht ideologisch communist, marxist, atheïst, hoewel hij geen lid meer van de partij lijkt te zijn. Met de christelijke traditie van zijn ouders breekt hij niet, ook niet met de Vlaamse Beweging waarmee hij sympathiseert. Terecht heeft hij er op gewezen dat ‘Vlaming-zijn’ niet gelijk staat met reactionair-conservatisme, collaboratienostalgie of het rechts-autoritair gedachtegoed aanhangen. Ook dit beweren is *de bon ton* in de Vlaamse ‘vrijzinnigheid’. Hij sluit, tot verbazing van velen, in 1981 aan bij een vrijmetselarijloge – hoewel een onorthodoxe loge, aangezien ‘Le Droit Humain’ waartoe hij behoort een gemengde vrijmetselaarsbediëntie (in Gent) is. Wat bezielt hem daar? Het behoren tot een kapel waar vreemde lieden een wat formalistisch-ritualistische *Aufklärung* belijden? Of gaat het om een esoterische broeder/zusterschapgemeenschap die zich wil verdiepen in de betekenis van een actief pluralisme en een onbevangen tolerantie? Of voelt hij zich thuis bij de elite van de atheïstische vrijzinnigheid die haar aanwezigheid in de universiteiten, in de ministeriële kabinetten of in de VRT en in *De Morgen* gegarandeerd wil zien?

In Vlaanderen is Abicht een vreemde eend, een *Freigeist* die zich realiseert dat het cultuurklimaat in Vlaanderen van het katholicisme is doordrongen, dat de meerderheid katholieke wortels heeft, terwijl die zelfde meerderheid gesecculariseerd en afvallig is. In tegenstelling tot vele intellectuelen is Abicht iemand die deze situatie onderkent. Vele nieuwbakken ‘vrijzinnigen’ doen daarentegen alsof hun neus bloedt als men op hun cultuurchristendom wijst of op hun kinderachtige *tradicide*. Die ontworteling schijnt Abicht juist te vermijden. Hij meent dus dat hij als ‘afvallige jezuïet’ evengoed communist, flamingant en vrijmetselaar kan zijn en bovendien lid van de redactie van het jezuïetentijdschrift *Streven*. Hier sluit Abicht misschien wel aan bij de geest van Voltaire

die in een tijd die te denken geeft zijn pluralistische verwantschappen niet miskent. Daarom zal Abicht ook velen irriteren die koste wat het kost rechtlijnigheid en veel bekentenissen willen. Wat doen die rechtlijnigen met een linkse flamingant, met een vrijmetselaar die meent dat de christelijke en joodse rituelen historisch beter onderbouwd zijn dan de maçonnieke, met een ex-jezuïet die uit zijn jezuïetenopleiding geen trauma's heeft overgehouden en het milieu blijft frequenteren, die als communist geen partijlid is en over zijn partijleven zedig zwijgt en die als atheïst geen papenvreter is? Zo iemand is een monster. 'Zo iemand kunnen we niet *plaatsen*', zeggen de dogmatische rechtlijnigen.

Ludo Abicht heeft een sympathiek boek geschreven. Het bevat niet alleen materiaal voor een biografie van zichzelf, het bevat echter vooral elementen voor een mentaliteitsgeschiedenis van het culturele leven in Vlaanderen in de tweede helft van de vorige eeuw. Op die geschiedschrijving aan de hand van groepsportretten van personen en bewegingen wachten we nog.

Het lunapark en andere plekken is mooi uitgegeven: ingebonden en met op de stijlvolle stofomslag een illustratie die aan de Oostendse kust doet denken zoals Léon Spilliaert die ooit heeft geëvoceerd. Jean-Pierre Rondas heeft het boek met veel liefde en vriendschap ingeleid.

Jacques DE VISSCHER

PERSONALIA

Hans Clement is in 2006 in Tilburg gepromoveerd op het werk van Wilhelm Weischedel.

Jacques De Visscher publiceerde in 2007: *Paul Ricœur. De weg naar verstaan*.

Leszek Kolakowski ontving in 2003 de John Kluge Prijs en publiceerde onlangs in Polen twee delen (nog niet vertaalde) intellectuele memoires via gesprekken met Zbigniew Mentzel, *Interessante tijden, turbulente tijden*.

Hans van Stralen is de auteur van *Choices and Conflicts. Essays on Literature and Existentialism*; hij bereidt een theologische dissertatie voor over bekeringsliteratuur.

Guy Van Kerckhoven is als A. Von Humboldt-Fellow verbonden aan de Dilthey-Forschungsstelle, Institut für Philosophie (Ruhr-Uni Bochum); hij is een van de samenstellers van: *Wilhelm Dilthey. Leben und Werk in Bildern* (2008).

Gerda Wiegers studeerde letteren en filosofie aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

Torben Wolfs bereidt aan de Antwerpse universiteit een proefschrift voor 'Over waarde en wil. Schopenhauers filosofie van het absurde'.